

כיתה הפוכה – למידה והעמקה בחומר בקורסי מבוא רבי-משתתפים

דובי וייס³, מכללת סמינר הקיבוצים

מהו הקורס?

הקורס "מבוא לסוציולוגיה של החינוך" הוא קורס מבוא סמסטריאלי בהיקף של שעתיים אקדמיות, אשר היה נהוג להעבירו באודיטוריום המרכזי של מכללת סמינר הקיבוצים במסגרת לימודי החובה בחינוך לכלל הסטודנטים במכללה. באודיטוריום מקום לכ-200 סטודנטים. בכל שנה למדו בקורס כ-600 סטודנטים בחלוקה לחמש קבוצות (כ-120 סטודנטים בקבוצה). כל קבוצה למדה עם מרצה אחר. בשנת תשע"ו החליטה המכללה להפעיל את הקורס בגישה שאני מכנה "האודיטוריום ההפוך"¹. בשנת תשע"ו למדו בשיטה זו כ-240 סטודנטים בשתי קבוצות. לאור ההתנסות המוצלחת, הוחלט להרחיב את יישום הגישה בתשע"ז לארבע קבוצות לימוד.

יישום הגישה

הקורס כלל 13 שיעורים: תשעה שיעורים מקוונים וארבעה מפגשים עם המרצה. בשיעור הראשון המרצה הציג את הקורס לכלל הסטודנטים בקבוצה. החל מהשיעור השני למדו הסטודנטים באופן עצמאי בשימוש באתר ה-Moodle (מודל) של הקורס.

מדי שבוע נפתחה במודל תיקייה עבור שיעור מקוון חדש. כל תיקייה הכילה שיעור מצולם, מטלות לביצוע במחשב וקטעי קריאה. משך כל שיעור מצולם הוא כ-30 דקות והוא מורכב מסרטונים קצרים (5-10 דקות כל אחד) שבהם נראה המרצה מלמד את חומר הקורס. כל סרטון כולל אינפוגרפיקה (מידע טקסטואלי בתוספת של אפקטים גרפיים) לתמיכה בלמידה. המטלות היו חובה וניתן עליהן ציון. חלק מהמטלות נבדקו באופן ממוחשב (כגון שאלות ברירה או התאמה), וחלק (כגון כתיבת פסקה שבה הלומד מתייחס למאמר שקרא או מעלה עמדה מנומקת בתגובה לדיון בפורום) נבדקו על ידי המרצים ועודרי ההוראה של הקבוצות. הגשת המטלות הוגבלה בזמן (שבוע עד שבועיים). הלמידה מהסרטים לוותה באינטראקציות

אל פנים (שלוש פעמים עם כל קבוצה קטנה שהיא כרבע של הקבוצה הכללית) וכל סטודנט השתתף בשלוש פגישות כאלו. הערכת הסטודנטים בקורס התבססה על שלושה מרכיבים: הגשת המטלות משיעור לשיעור, מטלת אמצע סמסטר (תיאור אירוע אקטואלי מנקודת מבט של שתי פרדיגמות) ומטלת סיכום אינטגרטיבית שהוערכה על ידי המורים של שתי קבוצות הקורס באמצעות מחוון.

השיעורים המצולמים של הקורס צולמו בהפקה עצמית באולפנים של מכללת סמינר הקיבוצים, ולימדו בהם שניים מבין ארבעת המרצים שלימדו את ארבע הקבוצות. הצילומים נערכו על ידי עורך מקצועי אשר שילב בהם קטעי אינפוגרפיקה שעוצבו על ידי מאייר מקצועי. כל הסרטים צולמו לפני תחילת הקורס על בסיס תסריט שכתב מעצב פדגוגי מקצועי (instructional designer) בשיתוף עם מרצי הקורס.

תובנות מהניסיון

הפעלת הקורס בתשע"ו לוותה במחקר שנערך על ידי רשות המחקר של המכללה ופורסם כדוח². קבוצת הניסוי כללה את הסטודנטים שלמדו בשיטת האודיטוריום ההפוך וקבוצת הביקורת כללה 171 סטודנטים אשר למדו בגישה המסורתית. נמצא שוני מובהק בין הקבוצות לטובת נבדקי קבוצת הניסוי בשני היבטים: הסטודנטים בקבוצת הניסוי דיווחו על יכולת גבוהה יותר של תכנון והכונה עצמית בתהליך הלמידה ועל יכולת גבוהה יותר של ביצוע בקרה עצמית על התהליכים האלה. לא נמצא שוני מובהק בין הקבוצות בהיבט המתייחס ליכולת רפלקטיבית.

עוד עלה מהמחקר כי הסטודנטים בקבוצת הניסוי חוו מידה רבה יותר של רגשות חיוביים כלפי הקורס (התלהבות, עניין, הנאה וכו') לעומת הסטודנטים בקבוצת הביקורת ומידה נמוכה יותר של רגשות שליליים (דאגה, מתח וכעס). רק 19% מהסטודנטים בקבוצת הניסוי כתבו שימליצו לחבריהם להמשיך ללמוד בגישה הפרונטלית המסורתית.

האם המערכת החברתית אכן משבצת נכון את האנשים?

- האם ההתקדמות בחברה היא על סמך כשרון ומאמץ?
- האם יש חסמים המונעים מאנשים מוכשרים להתקדם?

מתוך סרטון על הפרדיגמה הפונקציונליסטית, ד"ר אדם הישראלי, כחלק מהקורס המקוון שעליו מבוסס הקורס "מבוא לסוציולוגיה של החינוך", מכללת סמינר הקיבוצים

מרובות של הסטודנטים עם מרצי הקורס ועם עודרי ההוראה, למשל פעילות בפורומים ודיון על המטלות המתוקשבות שהסטודנטים קיבלו. משך הזמן הנדרש מכל סטודנט לצורך למידה במהלך השבוע היה כשעתיים: כחצי שעה של למידה מהסרטונים וכשעה וחצי לקריאת מאמרים ולביצוע המטלות. כדי לחזק את האינטראקציות הבין-אישיות בקרב הסטודנטים הלומדים בקורס, בוצעו חלק מהמטלות בזוגות, והפורומים והמפגשים הכיתתיים התנהלו בקבוצות קטנות יחסית (של כרבע מהקבוצה הכללית, כלומר כ-30 סטודנטים בקבוצה). כל קבוצה קטנה נפגשה עם המרצה שלוש פעמים במהלך הקורס לדיון בהנחיית המרצה. מפגשי הדיון עסקו בסוגיות מעמיקות שעלו מהחומר הנלמד. סך הכול, כל אחד מהמרצים השתתף ב-12 פגישות פנים

a ד"ר דובי וייס, ראש תחום פדגוגיה דיגיטלית וראש התכנית לטכנולוגיה בחינוך, Dovi.Weiss@smkb.ac.il

המרצה וחוסר היכולת לשאול שאלות בזמן אמת ולקבל משוב מידי.

- להיעדר אינטראקציה מספקת עם סטודנטים עמיתים בדיונים על סוגיות הקשורות לעולם התוכן הסוציולוגי אשר מטבעו דורש שיח.

ההמלצה העיקרית שעלתה מהמחקר הייתה לאמץ החל משנת תשע"ז פורמט של הוראה בגישת האודיטוריום ההפוך בכל הקבוצות של הקורס. כמו כן הוחלט להעלות את אחוז השאלות הנבדקות באופן ממוחשב על השבון הללו שנבדקות על ידי המרצה, כדי להוריד את העומס מהמרצים ומעוזרי ההוראה ולתגבר את שעות עוזרי ההוראה המוקצות לקורס, בשל נחיצותן לתהליך הלמידה. הוחלט גם לתת משקל יחסי רב יותר למטלות המוגשות על ידי הסטודנטים במהלך הלמידה, מתוך הכרה בשינוי הפרדיגמה שמודל האודיטוריום ההפוך חולל: מלמידה על בסיס הרצאה פרונטלית שמוערכת רק בסוף הקורס, ללמידה פעילה ומשמעותית המתבצעת ומוערכת במהלך כל הקורס.

- 1 אני נוקט בשם אודיטוריום הפוך ולא כיתה הפוכה משום שגישה זו מיישמת היבטים ממודל הכיתה הפוכה בקורס שעד כה נהגו ללמדו באודיטוריום.
- 2 לוי-קרן, מ' (2016). הערכת קורסים המתנהלים בגישת "אודיטוריום הפוך". דוח מחקר. סמינר הקיבוצים. הרשות למחקר ולהערכה.

מתוך סרטון על ריבוד חברתי, ד"ר תמי הופמן, כחלק מהקורס המקוון שעליו מבוסס הקורס "מבוא לסוציולוגיה של החינוך"

להלן המסקנות העיקריות שעלו מן המחקר:

- תהליך הלמידה שעברו הסטודנטים בקבוצת הניסוי היה משמעותי יותר בהשוואה לתהליך הלמידה שחוו הסטודנטים בקבוצת הביקורת. הלומדים בקבוצת הניסוי דיווחו שהיו פעילים יותר וגילו אחריות רבה יותר בתהליך הלמידה.
- סטודנטים שבחרו להמליץ לחבריהם ללמוד את הקורס בגישה החדשה (81% מהסטודנטים) גילו יתרון:
 - ביכולת ההכונה העצמית שלהם ללמידה.
 - בהיתרמותם מתהליך הלמידה ומפעילויות הקורס.
 - בעמדותיהם כלפי הקורס.
 - ברגשות החיוביים שהלמידה בקורס עוררה בהם.
- לצד התגובות החיוביות, חלק מהסטודנטים הביעו תגובות שליליות. תגובות אלו התייחסו:
 - לעומס המטלות והמשימות.
 - להיעדר אינטראקציה מספקת בין הסטודנטים לבין

מפגש כיתתי: ד"ר תמי הופמן, תרגול במליאה של קבוצה קטנה יחסית (כרבע מהתלמידים בקבוצה הכללית) בקורס "מבוא לסוציולוגיה של החינוך"